

KILDEN TEATER

Sokrates' forsvarstale

Oversatt av Terje Nordby

Premiere fredag 1. februar 2019

Spilles til 18. mars

Regi: Stein Winge

Med: Kari Onstad og Ina Maria Brekke

KILDEN TEATER OG KONSERTHUS

KILDEN.COM

KJÆRE PUBLIKUM

Velkommen til startskuddet for Kilden Teaters demokratiår. Velkommen til en reise over 2400 år bakover i tid.

Velkommen til Athen. Til demokratiets vugge. Til ytringsfrihetens høyborg.

Velkommen til *Sokrates forsvarstale*.

Tittelen på dette stykket er viktig å merke seg. Det vi skal høre, er en forsvarstale, altså den ene siden av en sak. Den andre siden kommer ikke til orde. Riktignok er ord lagt i munnen på anklageren Meletos, men det var ikke disse ordene han sa. Det er disse ordene Sokrates elev, Platon, ønsker vi skal tro at Meletos sa.

Sokrates forsvarstale er uovertruffen poesi og en følelsesmessig berg-og-dal-bane man ikke slipper upåvirket unna. Likefullt er talen en gjennomgående ensidig skildring som presenterer Sokrates nærmest som en helgen - og alle andre som idioter. Slik har teksten blitt stående, uimotsagt, i over to tusen år.

På 1970-tallet, bestemte den anerkjente amerikanske journalisten I. F. Stone seg for å vie pensjonstiden til et av de største mysteriene han kjente til: Nemlig hvordan et samfunn som holdt ytringsfriheten høyere enn noe annet, kunne ta livet av en mann for å bruke den. Undersøkelsene hans ble etterhvert til boken *The Trial of Socrates* som av The New York Times omtales som intet mindre enn en intellektuell thriller.

I. F. Stones overbevisende teori er at Sokrates slett ikke er den helgenen Platon fremstiller ham som. I følge Stone dømmes Sokrates for sine forsøk på å undergrave demokratiet og gjeninnføre tyranniet. Talen hans, som kan leses som en hyllest til sannheten, kan altså også leses som en populistisk martyrs mesterverk.

Uansett hvem som har rett, Platon eller Stone, kan rettsaken mot Sokrates lære oss en ting: Knebler man sine meningsmotstandere, knebler man også sin egen mulighet til å vinne diskusjonen.

God teaterfornøyelse.

Med vennlig hilsen,

Amalie Nilssen

Teatersjef, Kilden Teater

Hovedsamarbeidspartnere:

Fædrelandsvennen

 SPAREBANKEN SØR

agder energi

Samarbeidspartnere:

KANALBYEN
ODDERSBY

 LEXUS
EXPERIENCE AMAZING

Eiere:

Kristiansand kommune, Vest-Agder fylkeskommune, Aust-Agder fylkeskommune, Grimstad kommune

SOKRATES' FORSVARSTALE

Nedtegnet av Platon

Oversatt av Terje Nordby

Bearbeidet av Bibbi Moslett

Regissør: Stein Winge

Scenograf: Ryall Burden

Kostymedesigner: John-Kristian Alsaker

Lysdesigner: Kine E. H. Kvendseth

Regiassistent: Viktoria Winge

Sokrates: Kari Onstad

Meletos: Ina Maria Brekke

Inspisient / sufflør: Nina Ruud

Inspisient / sufflør: Mette N. Høgdal

Scenemester: Ole Munch Jørgensen

Scenemester / teknisk avvikler: Anders Hardeland

Teknisk avvikler: Gro Kristensen

Kostymekoordinator: Jessica Romberg

Mask: Marianne Log

Produsent: Silje Hamre Kulien

FILOSOFEN

Av Stein Winge

En merkelig skikkelse som beveger seg gjennom Athens gater. Hjulbent, barfot og med en sidelengs gangart krabber han gjennom storbyen.

Velkommen til Sokrates. Han som ga sitt liv for sannheten: «Hva gjør livet verdt å leve?» Den verdenskjente filosofen som de fleste har lest eller hørt om, stadig en internasjonal kjendis den dag i dag. Hans provoserende tunge ble elsket og hatet i hans samtid. Hans skarpe tunge sendte ham i graven 70 år gammel, for ca. 2400 år siden.

Hans holdninger, som dere hører i kveld er sjokkerende friske i vår tid. De onde og de gode har ikke blitt et hakk bedre enn den gang. Han har en fantastisk analyse av en politiker i forsvarstalen: «Vi vet ingenting av betydning noen av oss, men du innbiller deg at du vet, selv om du ikke vet. Jeg verken vet eller innbiller meg at jeg vet. Derfor tror jeg altså at jeg er en anelse visere enn deg, kjære politiker, fordi jeg ikke går rundt og tror jeg vet det jeg ikke vet.»

Sokrates var alltid direkte med sannheten. Han gikk rundt på torget og diskuterte hele dagen. Det som angikk han mest var å lære ungdommen til å selv å stille spørsmål ved majoriteten. Han ble arrestert for forføre ungdommen og dømt til døden. Altså, en plagsom fyr som politikere ville bli kvitt. Sannheten kan jo som vi vet, være svært plagsom.

Noen sitater:

«Du burde snakke langsommere så forstår du kanskje hva du sier.»

«Du skulle gifte deg. Får du en god kone blir du lykkelig. Får du en dårlig kone blir du filosof.»

«Barna nå for tiden er svært tyranniske. De trosser sine foreldre, hiver maten i seg og tyranniserer sine lærere.»

«Et liv uten meningsutveksling er uverdigg for mennesket.»

«Legene har den fordelten at solen skinner over deres helbredelser, mens deres feiltrinn skjules av tre falder jord.»

SOKRATES

Av Terje Nordby

Filosofen Sokrates ble dømt til døden i staten Athen 15. februar 399 før vår tidsregnings begynnelse. Hans berømte forsvarstale er ikke noe rettsreferat, men skrevet ned noen år senere, av Platon, som var til stede under rettssaken. Anklagen gikk ut på at 70-åringen ikke trodde på statens guder, forsøkte å innføre nye demoniske makter og fordervet ungdommen. Hva hadde han egentlig gjort?

Den samtidige Xenofon skrev: *”Sokrates var stadig å se ute. Tidlig om morgenen bega han seg til søylegangene og idrettsplassene, og da torvet ble fullt av folk, var han der, resten av dagen oppholdt han seg der han kunne treffe de fleste. For det meste drev han på og snakket, og det var full anledning for dem som ville, å høre på.”*

Han ga seg ut for å være uvitende, stilte spørsmål og lot samtalepartneren svare, noe som ledet til nye spørsmål. Han skrev aldri noe selv, i hvert fall er ingenting bevart. Men eleven Platon skrev. Han tok opp i seg Sokrates' ideal om den levende samtalen som forutsetning for at eleven skal lære noe av virkelig verdi, og skriftliggjorde det i lesedramaer kalt dialoger – filosofi og litteratur på samme tid, med argumenter, motargumenter, digresjoner og mytologiske grep. Hovedpersonene kunne være sagnkonger eller mytologiske figurer eller kjendiser i samtiden, og han brukte Sokrates som et slags talerør, en som gjerne kom med forstandige, gjennomtenkte, men ofte overraskende og paradoksale visdomsord.

Om Eros, kjærligheten, sier Sokrates, at han er ”en barbent, hjemløs, oppfinnsom og klok uteligger”.

Hva er så de demoniske maktene de anklagende myndigheter oppfattet som blasfemi? Demonen (daimonen) koker i Forsvarstalen ned til Sokrates’ indre stemme, intuisjonen, at han umiddelbart kjente på seg hva som var det rette uten at han alltid bevisst hadde grublet seg frem til det, og handlet etter denne stemmen. Og når det gjaldt å ”forderve ungdommen”:

I en politisk turbulent tid var myndighetene ivrige etter å slå ned på den politiske opposisjonen, og noen av de opposisjonelle tilhørte miljøet rundt Sokrates.

Med det som nå kalles ”den sokratiske metode,” å stille avslørende spørsmål med selvinnlysende svar, tvang han sine samtalepartnere til å innse at mange av deres meninger var fordommer. Engasjementet skulle være personlig og selvkritisk og komme innenfra. Kunnskap er vel og bra, men man må erverve seg den med egen forstand og aldri godta noe fordi andre godtar det. *”Man slipper ikke fri fra Sokrates før man har fått gjort regnskap for hele sitt liv, sa en statsmann.”*

Regimet i Athen tålte Sokrates’ kritiske virksomhet like lite som det saudiarabiske regimet tålte Jamal Kashoggis journalistikk i 2018. Med 280 mot 220 stemmer blir han kjent skyldig. Han får tradisjonen tro tilbud om å antyde straffeutmålingen selv.

Sokrates provoserer da retten ved å foreslå at man bekoster en hedersmiddag på ham i byens rådhus. Dermed dømmes han til døden med enda større majoritet enn den som fant ham skyldig. Noen dager senere tømmer han giftbegeret.

->

Ett sted i forsvarstalen uttrykker Sokrates sjeldent direkte noe som vil kunne kjennes som en trussel mot all slags etablert lettvinthet:

”Kjære venn, du som er athener, denne store byen som er så kjent for sin åndskultur og sin makt, skammer du deg ikke over at du stadig strever med å skaffe deg mest mulig penger, status og ære, men overhode ikke bryr deg om den innsikt og sannhet som forbedrer sjelen? Det har du ingen tanke for?”

Få dager senere henrettet historiens første demokrati sin største tenker.

Sokrates som den underfundige, sannhetselskende og verdige mannen som rolig gikk døden i møte, ble større enn både sitt eget liv og Platons - han ble en grunnfortelling i vesterlandsk kultur. Den fortellingen handler om å stole mer på sin samvittighet og rettferdighetssans enn den til enhver tid etablerte orden, og mot til å ta konsekvenser av det selv om det skulle koste livet. Sokrates oppfant den filosofiske etikken og den sivile ulydigheten. I hans spor følger fortellingene om Jesus og martyrene, om dissidenter, vitenskapsmenn, nytenkere og opprørsledere som døde for sin tro og med det brakte verden videre.

Slik er *Sokrates' Forsvarstale* blitt en historisk juvel som gjør oss ydmyke av beundring. Men hans apell om å prioritere sjelen og menneskeverdet istedenfor penger og ære, hvordan ville den virket i vår tid? Hvordan ville han ha forholdt seg til korrupsjon, klimakrise, krig, knebling av kritiske medier, grådighetskultur og flyktningproblematikk?

Kanskje det er best ikke å tenke for mye på akkurat det.

KARI ONSTAD er utdannet ved Statens Teaterhøgskole (1962-1965). Kari ble autorisert som lærer i danseretningen 5Rytmer i San Fransisco (2008), etter 10 års studium i samme.

Hun har jobbet ved mange av landets teatre: Nationalteatret, Teatret på Torshov, Det Norske Teatret, Riksteatret, Den Nationale Scene, Trøndelag Teater, Fjernsynet, NRK Radioteatret, Det Åpne Teater (idag: Dramatikkens Hus), Los Angeles Theater Centre, Nordland Teater, Kilden Teater og Black Box.

Hun har medvirket i flere filmer bl.a. *Som du ser Meg*, regi: Dag Johan Haugerud. Kari har også undervist i samtlige teaterfag i 15 år ved Westerdal på skuespillerlinjen.

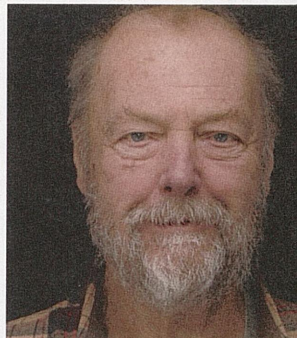
Noen av hennes roller: Sally Bowles i *Cabaret*, Indras Datter i *Drømmespillet* av August Strindberg, Agnete i *Agnete* av Amalie Skram, En av fire sangroller i Jacques Brel is *Alive and Well and Living in Paris*, Katharina i *Troll kan Temmes* av William Shakespeare, Regan i *Kong Lear* av William Shakespeare, Dronning Gertrude i *Hamlet* av William Shakespeare, Gina Ekdal i *Vildanden* av Henrik Ibsen, Rebekka i *Rosmersholm* av Henrik Ibsen, Ella Rentheim i *John Gabriel Borkman* av Henrik Ibsen, Ingrid og Dovregubben i *Peer Gynt* av Henrik Ibsen, Brands mor i *Brand* av Henrik Ibsen, *Hedda Gabler*, Thea Elvsted, tante Julle i *Hedda Gabler* av Henrik Ibsen og *Maria Callas*, monolog av Einar Bjørge.

INA MARIA BREKKE er utdannet skuespiller ved Liverpool Institute for Performing Arts. Etter endt studie tilbrakte hun flere år i London og Los Angeles Theatre Center, før hun returnerte til Norge. På scenen har hun i de seneste årene vært å se som *Pippi i Pippi Langstrømpe* (Haugesund Teater og Kilden m/KBUT), Klatremus i *Hakkebakkeskogen* (Kristiansand Dyrepark), Klara på Kutoppen (Kristiansand Dyrepark), og ved Kilden Teater som Lise i *Doktor Proktores Prompepulver*, Liesl i *The Sound of Music*, Lady Capulet, Mercutio, Ammen og Lorenzo i *Romeo og Julie*, danser i *Terje Vigen*, Eva, Øyvør og Siri i

Jeg vil vaske verden ren, Sara i *Sult1*, Ina Maria i *Sidespringerne*, Evelyn i *Tingenes Tilstand* og som Pia og Gerhard Grevenese i *Gutta i juletrehuset*.

STEIN WINGE er en av Norges ledende regissører, med oppdrag over hele Europa. Over en 30-årsperiode har han regissert nærmere 200 oppsetninger innen opera og teater. Han var en av seks initiativtakere som startet Torshovteatret i 1977, og var ansatt som kunstnerisk leder der fra 1979–1984. Der satte han opp to ukjente Shakespeare-stykker, *Johan uten land* og *Richard II* i to versjoner, begge var relativt ukjente og hadde aldri vært satt opp i Norge før. De ble store suksesser. Han var teatersjef på Nationaltheatret fra 1990 til 1992, og i 1990 etablerte han Ibsenfestivalen - en internasjonal festival med gjester fra inn- og utland. Han har vært sjefsregissør ved Den Norske Opera, hvor han blant mye annet satte opp *La Traviata*, *Macbeth*, *Othello* og *Jenufa*.

Winges teateroppsetninger omfatter Tsjekhov, Shakespeare og nesten samtlige Ibsen-stykker, men også en rekke oppsetninger av moderne dramatikere som *Merlin* av Tancred Dorst, *Piken og døden* av Ariel Dorfman og *Shout across the River* av Stephen Poliakoff. I 1980-årene gjorde han seks oppsetninger ved Los Angeles Theater Center.

Winges har hatt regi på rundt 50 oppsetninger ved Nationaltheatret, blant noen kan nevnes: *Dødsdansen* (1997), *Kirsebærhaven* (2003), *Peer Gynt* (2004), *Vente på Godot* (2005), *Når vi døde ...* (2006), *Beckett* (2008), *Galileo* (2010), *Sokrates' forsvarstale* (2012), *Kong Lear* (2013) og *Kongen dør* (2017). Blant hans siste regioppdrag er *Vildanden* og *Lang dags ferd mot natt* (Riksteatret) og *Hedda Gabler* (Nordland Teater). Stein Winge er tildelt flere priser og er slått til Ridder av 1. klasse St. Olavs Orden.

RYALL BURDEN er utdannet ved Victorian College of the Arts, Melbourne Australia, der han har fullført en bachelorgrad i design- og teaterproduksjon (2009). I årene etter utdannelsen har han arbeidet med teater og film i blant annet Australia, New Zealand, Hong Kong, Storbritannia, Nederland og Norge.

Han har vært dukkedesigner på *On the Rim of the Word* (2009, Royal Opera House London), laget rekvisitter for *Hobbiten* (regi: Peter Jackson, 2012), og "set dresser" på *Existence* (2012) for å nevne noe. På Kilden har han vært scenograf for *Figaros Bryllup*, *Spor*, *St. Valentin* og *Tingenes Tilstand*. Siden 2012 har Ryall vært ansatt ved Kilden Teater og Konserthus.

KINE E.H.KVENDSETH er fast ansatt som lysmester ved Kilden, hvor hun jobber kreativt, visuelt og teknisk med flere oppgaver innenfor lys.

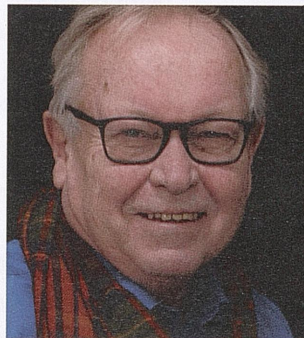
Hun ble i 2011 uteksaminert fra Rose Bruford College i London med en Bachelor (Hons) i Lysdesign, i tillegg har hun også Bachelor i drama/teater fra NTNU i Trondheim.

Kine har jobbet med lys i flere sjangere, bl.a. teater, musikk og dans. Ved Kilden har hun hatt lysdesign på *Tryllefløyten*, *Den stundesløse*, *Ekte Kjærlighet*, *Jeg kommer tilbake i kveld*, *Orangutanga*, *Kveiteprisen* og *Den Lille Prinsen*.

JOHN-KRISTIAN ALSAKER har en lang og innholdsrik karriere bak seg, både nasjonalt og internasjonalt, innen teater, opera, film og TV.

I 1970-årene var han aktiv ved flere britiske scener, bl.a. National Theatre og Old Vic. Han var scenograf ved Den Nationale Scene i 1976–82, deretter på Torshovteatret. Fra 1984 var han scenograf ved Los Angeles Theater Center, hvor han mottok flere priser for beste scenografi og kostymer bl.a. for Ibsen- og Beckett-oppsetninger, og stod også for scenografien ved Stein Wingses gjestespill *Kong Lear*.

Alsaker har vært scenograf for en eller flere oppsetninger ved de fleste av landets teatre. Ved Nationaltheatret har han medvirket i over 50 oppsetninger. Han hadde scenografien til åpnings- og avslutningsseremoniene under OL på Lillehammer i 1994.

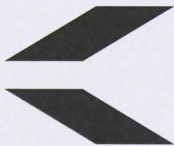
Han har blitt hedret med flere priser, som den amerikanske Emmy-prisen for filmatiseringen av *Phantom of the Opera*, Hedda pris for beste scenografi / kostymedesign for *Antons Villfaring* i 2002 samt Heddaprisen, beste visuell design for *Ti liv!* i 2011.

TEATERVÅREN 2019

JUSTISMORD, SOSIALE MEDIER OG FALSKE NYHETER.
VELKOMMEN TIL EN TEATERSESSONG VIET TIL DEMOKRATIET.

KJØP 3 - BETAL FOR 2! *

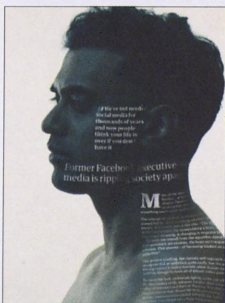
Premiere fre 1.2 - Kilden Teater

Intimsalen

SOKRATES' FORSVARSTALE

En over 2400 år gammel tekst som fremdeles trollbinder mennesker verden over. I Stein Wingses regi spilles rollen som Sokrates av Kari Onstad, mens Ina Maria Brekke forvalter rollen som aktor. Sokrates ble dømt til døden for å spotte gudene og forderve ungdommen.

Snakker vi om verdens første kjente justismord?
Kom og døm selv!

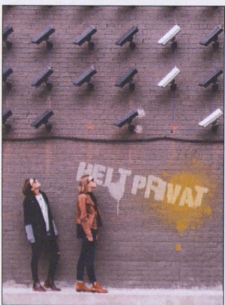
Urpremiere fre 22.2 - Kilden Teater

Intimsalen

LIK OG DEL

Hvor mange av oss kan med hånden på hjertet si at vi aldri har sjekket hvor mange likes vi har fått på Facebook? Hvordan endrer jakten på likes hvordan vi formulerer oss? Hva vi mener? Hvem vi er? Sosiale medier har den siste tiden fått sin del av skylden for at demokratier slår sprekker. Er beskyldningene fortjent? Eller er sosiale medier bare et forstørrelsesglass som lar oss se enda tydeligere hvordan historien gjentar seg - nok en gang? Manus og regi: Amalie Nilssen.

Med: Ahmad Joudeh, Maria Mozhdah, Ghopi Prabakaran,
Tomos Young og Ingrid Liavaag.

Urpremiere ons 3. 4 - Kilden Teater

Teater- og Operasalen

HELT PRIVAT

Helt privat handler om en forfatter med skrivesperre som oppsøker en psykolog for hjelp. I en tid der vi deler hva vi tenker, hva vi ser og hva vi spiser på sosiale medier, hva er fremdeles privat? Og hva finnes det fremdeles å skrive om?

Helt privat hadde urpremiere i London i 2014, og er en av mange sterke politiske tekster fra den unge prisvinnende dramatiker James Graham. Regi: Michael Gieleta.

Med: Johannes Blåsternes, Ina Maria Brekke, Roger Opdal Paulsen, Kari Onstad, Ragnhild Jørgensen Tysse, Jan Erik Madsen og Ann Ingrid Fuglestveit-Mortensen.

* Vi spanderer den rimeligste.

Har du allerede kjøpt billett til én eller flere forestillinger, trekker vi fra beløpet.

Kilden Teater- og Konserthus for Sørlandet IKS
Sjølystveien 2 - 4610 Kristiansand - 90 58 11 11 - post@kilden.com - kilden.com